

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
EVGENI TANCHEV IŠVADA,
pateikta 2019 m. gruodžio 19 d.¹

Byla C-511/17

**Györgyné Lintner
prieš
UniCredit Bank Hungary Zrt.**

(*Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas, Vengrija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Nesąžiningos sutarties sąlygos – Direktyva 93/13/EEB – 4 straipsnio 1 dalis – Sutarties sąlygos, į kurias reikia atsižvelgti vertinant, ar sąlyga yra nesąžininga – 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo savo iniciatyva atliekamo vertinimo, ar vartojimo sutarties sąlygos yra nesąžiningos, ribos“

I. Įvadas

1. Ši byla nagrinėjama pagal *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas, Vengrija) pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais išaiškinimo². Ši byla priskiriama prie Teisingumo Teismo nagrinėtų bylų, susijusių su vartojimo kredito, išreikšto užsienio valiuta, sutartims Vengrijoje taikoma sistema³.

2. Vis dėlto šioje byloje kyla esminių klausimų dėl nacionalinio teismo pareigos savo iniciatyva (*ex officio*) tirti nesąžiningas sąlygas sutartyse su vartotojais, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, kurioje aiškinama Direktyva 93/13. Šie klausimai: pirma, ar nacionalinis teismas, *ex officio* atlikdamas nesąžiningų sutarties sąlygų vertinimą, turi vertinti visas sutarties sąlygas, net jeigu jos nesusijusios su ieškinio dalyku, ir, antra, kiek nacionalinio teismo gali būti prašoma *ex officio* taikyti tyrimo priemones siekiant išsiaiškinti šiam tyrimui atlikti reikalingas teises ir faktines aplinkybes.

3. Taigi šioje byloje Teisingumo Teismas turi puikią galimybę plėtoti ir tobulinti savo jurisprudenciją, susijusią su Direktyva 93/13, visų pirma patikslinti iš principinio 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659) išplaukiančią nacionalinio teismo pareigą *ex officio* imtis tyrimo priemonių.

1 Originalo kalba: anglų.

2 OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248.

3 Visų pirma žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367); 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750); 2019 m. kovo 14 d. Sprendimą *Dunai* (C-118/17, EU:C:2019:207); taip pat žr. generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:9); generalinio advokato E. Tanchev išvadą byloje *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:303); generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *Dunai* (C-118/17, EU:C:2018:921).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [pobūdį, ir remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].“

5. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, [kad sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

6. Be to, Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir [pardavėjų ar tiekėjų] konkurentų naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

B. Vengrijos teisė

7. 1952 m. Civilinio proceso kodekso įstatymo Nr. III (*a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. Törvény*; toliau – Civilinio proceso kodeksas) redakcijos, kuri galiojo klostantis bylos aplinkybėmis, 3 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Jeigu įstatyme nenumatyta kitaip, teismui yra privalomi šalių pateikti reikalavimai ir teisiniai argumentai. Teismas vertina šalių pateiktus reikalavimus ir argumentus, atsižvelgdamas į jų turinį, o ne į formalų pavadinimą.“

8. Civilinio proceso kodekso 23 straipsnio 1 dalies k punkte nustatyta:

„Apygardos teismų jurisdikcijai priklauso nagrinėti <...> ieškinius, kuriuose nesąžiningas sutarties sąlygas prašoma pripažinti negaliojančiomis.“

9. Civilinio proceso kodekso 73/A straipsnio 1 dalies b punkte nurodyta:

„Teisinis atstovavimas privalomas: <...> bylose, priklausančiose apygardos teismo kaip pirmosios instancijos teismo jurisdikcijai, visose bylos stadijose, taip pat ir apeliaciniame procese <...>“

10. Civilinio proceso kodekso 213 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Teismo sprendime turi būti išnagrinėti visi byloje arba pagal 149 straipsnį sujungtose bylose pateikti reikalavimai.“

11. Be to, Civilinio proceso kodekso 215 straipsnyje nustatyta:

„Sprendime gali būti nagrinėjami tik ieškinyje ir atsiliepime į ieškinį pateikti reikalavimai. Ši taisyklė taip pat taikoma ir su pagrindiniais ieškinio reikalavimais susijusiems papildomiems reikalavimams (dėl palūkanų, išlaidų ir t. t.).“

III. Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

12. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad 2007 m. gruodžio 13 d. Györgyné Lintner, veikdama kaip vartotoja, su finansų įstaiga *UniCredit Bank Hungary Zrt.* (toliau – *UniCredit Bank Hungary*) sudarė hipoteka užtikrintos paskolos, išreikštos Šveicarijos frankais, tačiau suteikiamos ir grąžinamos Vengrijos forintais, sutartį⁴.

13. Atsižvelgdama į tai, kad tam tikros sutarties sąlygos gali būti vertinamos kaip nesąžiningos, 2012 m. liepos 18 d. G. Lintner *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas, Vengrija) pareiškė ieškinį *UniCredit Bank Hungary*. Ieškinyje G. Lintner prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo prašė sutarties 7.2.2, 7.3 ir 7.4 punktų nuostatas, kuriomis *UniCredit Bank Hungary* suteikiama teisė vienašališkai keisti sutartį, pripažinti negaliojančiomis, taip pat pripažinti, kad šios sutarties sąlygos jai neprivalomos nuo sutarties sudarymo dienos. Grįsdama ieškinį ji, be kita ko, rėmėsi Direktyva 93/13.

14. 2013 m. rugpjūčio 29 d. sprendimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį ieškinį atmetė. Dėl šio sprendimo G. Lintner pateikė apeliacinį skundą.

15. *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas, Vengrija) 2014 m. balandžio 1 d. nutartimi panaikino minėtą sprendimą ir nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui iš naujo išnagrinėti bylą ir priimti naują sprendimą.

16. Kaip nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas) toje nutartyje pažymėjo, kad Direktyva 93/13 gali būti veiksmingai taikoma tik tuo atveju, jeigu nacionalinis teismas savo iniciatyva išnagrinėja visą ginčijamą sutartį ir, konstatavęs, kad tam tikros sąlygos yra nesąžiningos, paklausia vartotojo, ar jis nori remtis ir kitų sąlygų nesąžiningumu. Šiuo klausimu teismas nurodė sutarties 1, 2, 4, 10.4 ir 11.2 punktus, bendrųjų sąlygų, kurių nuostatos yra sutarties dalis, 1.8 punktą ir su asmenimis sudarytoms sutartims taikomų bendrųjų sąlygų III.13.4 punktą, III.18.1 punkto 1, 4 ir 5 dalis bei III.18.2 punkto j papunktį. Jis nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui paprašyti, kad G. Lintner nurodytų, ar pageidauja remtis nutartyje nurodytų sąlygų ar kitų sutarties sąlygų nesąžiningumu ir ar sutinka, kad panaikinus aptariamą sąlygą sutartis jai bus privaloma.

17. Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad 2014 m. liepos 5 d. pateiktame pradinio ieškinio priede G. Lintner atstovas paprašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pripažinti negaliojančiomis visas 2014 m. balandžio 1 d. nutartyje nurodytas sąlygas, o ne tik pradiniam ieškinyje nurodytas sąlygas.

⁴ Pažymėtina, kad sąvokų „vartotojas“ ir „pardavėjas arba tiekėjas“ apibrėžtys pateiktos atitinkamai Direktyvos 2 straipsnio b ir c punktuose. Remiantis nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, galima daryti prielaidą, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, tačiau tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

18. 2015 m. spalio 26 d. nutartimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pasiūlė G. Lintner pagal 2014 m. priimtus nacionalinės teisės aktus dėl paskolų užsienio valiuta sutarčių pateikti prašymą dėl sutarties negaliojimo teisinių pasekmių taikymo. Prie šių teisės aktų visų pirma priskiriamas Įstatymas DH1⁵ ir Įstatymas DH2⁶, kuriuose yra nuostatų dėl minėtų sutarčių sąlygų, susijusių su teise vienašališkai keisti sutartį paskolos davėjo naudai (toliau – teise vienašališkai keisti sutartį) ir atitinkamos valiutos pirkimo ir pardavimo kursų skirtumu (toliau – valiutos kursų skirtumas), nesąžiningumo vertinimo ir iš to kylančių pasekmių⁷.

19. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad atsižvelgdamas į tai, jog ieškovė į tą prašymą neatsakė, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2015 m. gruodžio 7 d. nutartimi bylą nutraukė. Dėl šios nutarties G. Lintner pateikė apeliacinį skundą.

20. 2016 m. kovo 29 d. nutartimi *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas) paliko galioti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo 2015 m. gruodžio 7 d. nutarties dalį dėl Įstatyme DH1 ir Įstatyme DH2 nurodytų sąlygų, susijusių su teise vienašališkai keisti sutartį ir valiutos kursų skirtumais, nesąžiningumo. Tačiau šis teismas panaikino likusią nutarties dalį ir nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikiamam teismui iš naujo išnagrinėti bylą ir priimti naują sprendimą. *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas) nusprendė, kad, nors teismo sprendimas dėl Įstatyme DH1 ir Įstatyme DH2 nurodytų sąlygų nebegali būti priimtas⁸, G. Lintner toliau palaikė savo reikalavimą, nes prašė pripažinti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo 2014 m. balandžio 1 d. nutartyje nustatytos sąlygos yra nesąžiningos. Todėl apeliacinis teismas nusprendė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą, privalo priimti sprendimą dėl likusių G. Lintner reikalavimų esmės.

21. Atsižvelgdamas į tai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutartyje dėl prašymo priimti sprendimą nurodė, kad jo prašoma *ex officio* ištirti sutarties sąlygas, kurių G. Lintner, kaip ieškovė pagrindinėje byloje, veikianti per savo atstovą, pirmosios instancijos teisme neginčijo. Be to, savo ieškinio motyvuose ji nenurodė aplinkybių, iš kurių būtų galima spręsti, kad ji taip pat prašo pripažinti, jog *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas) 2014 m. balandžio 1 d. nutartyje nustatytos sąlygos yra nesąžiningos.

22. Atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo jurisprudenciją⁹, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas manė, kad, siekiant tinkamai aiškinti Direktyvą 93/13, neaišku, kiek nacionalinis teismas privalo savo iniciatyva tikrinti, ar kiekviena sutarties sąlyga yra nesąžininga, ir kiek šis teismas, atlikdamas tokį patikrinimą, yra saistomas ieškovo reikalavimų, atsižvelgiant į tai, kad pagal Vengrijos teisę tokios bylos kaip ši, kuriose nesąžiningas sutarties sąlygas prašoma pripažinti negaliojančiomis, gali būti nagrinėjamos tik atstovaujant advokatui.

5 *A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) sprendimu, skirtu užtikrinti vienodam įstatymų dėl finansų įstaigų su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių taikymui; toliau – Įstatymas DH1).

6 *A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XL dėl taisyklių, susijusių su 2014 m. Įstatyme Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) sprendimu, skirtu užtikrinti vienodam įstatymų dėl finansų įstaigų su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių ir kitų nuostatų taikymui (toliau – Įstatymas DH2)).

7 Šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367); 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Factoring* (C-51/17, EU:C:2018:750); 2019 m. kovo 14 d. Sprendimą *Dunai* (C-118/17, EU:C:2019:207).

8 Nors nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepateikta išsamios informacijos, galima daryti prielaidą, kad, kaip savo pastabose nurodė Vengrijos vyriausybė, pagal Įstatymą DH1 sąlygos, susijusios su teise vienašališkai keisti sutartį ir valiutos kursų skirtumais, laikomos nesąžiningomis *ex lege*, todėl šių sąlygų teisminis įvertinimas daugiau nėra būtinas. Žr. šios išvados 7 išnašą.

9 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon* (C-243/08, EU:C:2009:350) ir 2013 m. vasario 21 d. sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88).

23. Šiomis aplinkybėmis *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas) nutarė sustabdyti pagrindinės bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar [Direktyvos 93/13] dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalis – taip pat atsižvelgiant į nacionalinį reglamentavimą, kuriame įtvirtintas privalomo atstovavimo teisme reikalavimas – turi būti aiškinama taip, kad kiekvieną sutarties sąlygą reikia vertinti atskirai, siekiant nustatyti, ar ji gali būti laikoma nesąžininga, neatsižvelgiant į tai, ar iš tikrųjų būtina vertinti visas sutarties sąlygas tam, kad būtų galima priimti sprendimą dėl ieškinyje pateikto reikalavimo?
2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar, priešingai, nei siūloma 1 klausime, Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad, siekiant priimti sprendimą dėl sąlygos, kuria grindžiamas reikalavimas, nesąžiningumo turi būti nagrinėjamos visos kitos sutarties nuostatos?
3. Jeigu atsakymas į 2 klausimą būtų teigiamas, ar tai gali reikšti, jog tam, kad būtų galima nustatyti, ar nagrinėjama sąlyga yra nesąžininga, būtina nagrinėti visą sutartį, t. y. nereikia atskirai aiškintis, ar kiekviena sutarties dalis nėra nesąžininga, neatsižvelgiant į ieškinyje ginčijamą sąlygą?“

IV. Procesas Teisingumo Teisme

24. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas) pažymėjo, kad *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto regiono apeliacinis teismas) pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17), o penktasis tame prašyme pateiktas klausimas yra susijęs su šioje byloje pateiktais prejudiciniais klausimais. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė šias bylas sujungti.

25. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu šios bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas iki tol, kol buvo priimtas 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750).

26. Apie tą sprendimą buvo pranešta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Teisingumo Teismas šio paklausė, ar jis nori palikti savo prašymą priimti prejudicinį sprendimą. 2018 m. spalio 16 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė teigiamą atsakymą.

27. Vengrija, Belgijos ir Lenkijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija Teisingumo Teismui pateikė rašytines pastabas. Šios šalys taip pat dalyvavo 2019 m. rugsėjo 19 d. vykusiame teismo posėdyje.

V. Šalių pastabų santrauka

28. *UniCredit Bank Hungary* teigia, kad į tris prejudicinius klausimus, juos vertinamus kartu, reikia atsakyti taip, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nereikalaujama, kad nacionalinis teismas *ex officio* vertintų vartotojo neginčijamų ir su sutarties sąlygomis, kurios yra ieškinio dalykas, nesusijusių sutarties sąlygų nesąžiningumą. Panašiai, kaip nurodyta Teisingumo Teismo atsakyme į penktąjį prejudicinį klausimą Sprendime *OTP Bank ir OTP Faktoring*¹⁰, nacionalinis teismas *ex officio* vertinti nesąžiningas sąlygas turi tik tuo atveju, jei žino šiuo tikslu būtinas faktines ir teisines bylos aplinkybes ir jei atitinkama nuostata yra svarbi sprendimui dėl ieškinio priimti bei su juo turi materialinį ir loginį ryšį. Jeigu remdamasis bylos medžiaga, teismas

¹⁰ *UniCredit Hungary Bank* nurodo 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimą (C-51/17, EU:C:2018:303, 90 ir 91 punktai).

nustato galimą nesąžiningumą, nenurodytą ieškinio reikalavimuose, tačiau su jomis susijusį, jis turi užtikrinti, kad nesąžininga sąlyga vartotojui nebūtų privaloma, tačiau atliekant tyrimą *ex officio* neturėtų būti tikrinama visa sutartis, jei nėra atitinkamo prašymo, o turėtų būti ieškoma sąlygų, kurios gali būti laikomos nesąžiningomis.

29. Kaip nurodo *UniCredit Bank Hungary*, toks požiūris suderinamas su lygiavertiškumo ir veiksmingumo principais, nes pagal nacionalinę teisę teismas nėra įgaliotas *ex officio* tirti sąlygas, kurios nebūtinos sprendimui dėl ieškinio priimti, o vartotojui neužkertamas kelias ginčyti sąlygas, kuri nagrinėjant atitinkamą ginčą nebuvo tikrinama, sąžiningumą vēlesnėje byloje¹¹. Be to, Teisingumo Teismas savo sprendimuose niekada nėra pripažinęs pareigos atlikti neribotą tyrimą *ex officio*¹² ir, kaip ši įmonė nurodė per posėdį, nustačius pareigą *ex officio* tikrinti visas sutarties sąlygas ginčo dalykas taptų neaiškus, o teismo sprendimas dėl visos sutarties įgytų *res judicata* galią, todėl kitas teismas negalėtų nuo jo nukrypti arba negalėtų tikrinti sutarties.

30. Vengrijos vyriausybė mano, kad į pirmąjį klausimą reikėtų atsakyti neigiamai. Nacionalinis teismas neprivalo kiekvienos sutarties sąlygos atskirai vertinti dėl to, ar ši sąlyga gali būti laikoma nesąžininga. Kalbant apie sąlygas, kurių nesąžiningumu šalys nesiremia, pažymėtina, kad teismas turi *ex officio* tirti tas sąlygas, kurių nesąžiningumą faktiškai galima aiškiai nustatyti remiantis turimais įrodymais. Šiuo požiūriu atsižvelgiant ir į principą, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, ir į vartotojo interesų apsaugos principą, užtikrinamas šiuos du principus atitinkantis sprendimas, taip pat atsižvelgiama į Sąjungos jurisprudenciją, pagal kurią nesąžiningos sąlygos tyrimas *ex officio* gali būti atliekamas su sąlyga, kad žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės.

31. Vengrijos vyriausybė teigia, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją¹³, kalbant apie vertinimą *ex officio*, nesvarbu, ar vartotojui atstovauja advokatas. Be to, jei atlikus įrodymų tyrimą remiantis šalių pateiktais įrodymais, atsižvelgiant ir į ieškinį, ir į atsiliepimą į jį, aiškiai darytina išvada, kad sąlyga, kuria šalys nesiremia, yra nesąžininga, teismas turi *ex officio* pripažinti šios sąlygos nesąžiningumą, tačiau, jei teismas nežino šiuo tikslu reikalingų teisinių ir faktinių aplinkybių, jis to padaryti negali, nes draudžiama *ex officio* pateikti įrodymus. Per posėdžio ji nurodė, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl nacionalinio teismo pareigos *ex officio* imtis tyrimo priemonių yra susijusi su Direktyvos 93/13 taikymo sritimi ir, jei yra duomenų, kad sąlyga gali būti nesąžininga, tačiau teismui reikia papildomų įrodymų, kad jis galėtų suformuluoti nuomonę šiuo klausimu, Vengrijos įstatymuose numatyta, kad apie šią galimybę teismas praneša šalimis, taigi vartotojas gali papildyti savo prašymą ir pateikti atitinkamus dokumentus, kad jie būtų pridėti prie bylos medžiagos.

32. Grįsdama savo poziciją Vengrijos vyriausybė nurodo tam tikras *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija)¹⁴ nuomones, iš kurių visų pirma matyti, kad, jei teismas privalo *ex officio* vertinti sąlygos nesąžiningumą, jis turi leisti šalims pateikti pastabas tuo klausimu, kad būtų išvengta „netikėtų sprendimų“, kurių šalys nesitikėjo. Vengrijos vyriausybė taip pat atkreipia dėmesį į *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencijos analizės grupės apibendrintą nuomonę dėl kredito sutarčių nesąžiningų sąlygų¹⁵, kurioje, be kita ko, nurodyta, kad nagrinėdamas vartotojų pareikštus ieškinius, kuriuose nesąžiningas sutarties sąlygas prašoma pripažinti negaliojančiomis, pagal Sąjungos teisę

11 *UniCredit Bank Hungary* nurodo 2017 m. sausio 26 d. Sprendimą *Bank Primus* (C-421/14, EU:C:2016:69, 52 punktas).

12 *UniCredit Bank Hungary* visų pirma nurodo 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659); 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349); 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88); 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jőrös* (C-397/11, EU:C:2013:340).

13 Vengrijos vyriausybė visų pirma nurodo 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350); 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88); 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jőrös* (C-97/11, EU:C:2013:340).

14 Vengrijos vyriausybė nurodo *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) nuomonę 1/2005 (VI. 15.) PK ir Nuomonę 2/2010 (VI. 28.) PK.

15 „Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazhatósága kölcsönszerződéseknél“ („Kredito sutarčių pripažinimo negaliojančiomis teisinių pasekmių taikymas“), 2015, pateikta adresu https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_i.pdf

teismas turi tikrinti tik tas vartotojo nenurodytas sąlygas, kurios yra būtinos siekiant išaiškinti ieškiniui arba atsiliepimui išnagrinėti reikalingas nuostatas, arba sąlygas, kurios turi įtakos vartotojo ieškiniui, o sprenddamas, ar tokios sąlygos yra nesąžiningos, teismas gali priimti sprendimą tik dėl aplinkybių, nustatytų remiantis šalių pateiktas įrodymais, viešais arba gerai žinomais faktais.

33. Vengrijos vyriausybė nurodo, kad į antrąją klausimą reikėtų atsakyti taip, jog iš Direktyvos 93/13 ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukia, kad siekiant įvertinti, ar sąlyga, kuria grindžiamas ieškinys, yra nesąžininga, taip pat reikia vertinti visas kitas sutarties sąlygas. Atlikdamas šį vertinimą nacionalinis teismas gali *ex officio* vertinti tam tikrų sutarties sąlygų, kuriomis vartotojas nesiremia, nesąžiningumą. Tačiau nacionalinis teismas privalo *ex officio* vertinti tik tas nesąžiningas sąlygas, dėl kurių jis žino šiam tikslui būtinas teises ir faktines aplinkybes.

34. Tuo remdamasi Vengrijos vyriausybė mano, kad į trečiąją klausimą reikėtų atsakyti teigiamai, suprantant, kad jei nacionalinis teismas, atlikdamas vertinimą atsižvelgiant į prašymo ribas, remdamasis jam žinomomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis nustato, kad sutarties sąlyga yra aiškiai ir akivaizdžiai nesąžininga, jis turi į tai atsižvelgti *ex officio* net ir tuo atveju, jei šalys šia sąlyga nesiremia.

35. Komisija teigia, kad Teisingumo Teismas į tris klausimus, vertinamus kartu, turėtų atsakyti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį reikėtų aiškinti taip, kad nacionalinis teismas, kurio prašoma priimti sprendimą dėl sąlygų su vartotojais sudarytose sutartyse nesąžiningumo, vertindamas šias sąlygas turi atsižvelgti į sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas jos sąlygas, taip pat į visus šiuos veiksnius sprendime nustatydamas sutarties sąlygos nesąžiningumą, arba užtikrinti, kad sutartis būtų toliau vykdoma nesant nesąžiningos sąlygos. Nacionalinio teismo pareiga *ex officio* vertinti į Direktyvos 93/13 taikymo sritį patenkančių sutarties sąlygų nesąžiningumą nereiškia, kad šis teismas privalo atskirai įvertinti kiekvienos sutarties sąlygos nesąžiningumą, jei vartotojas to neprašo, jeigu vartotojas nepraranda savo teisės, remdamasis nacionaline proceso teise, ypač pagal *res judicata* principą, kitame ieškinyje ginčyti sąlygas, kuriomis nesiremia pagrindinėje byloje.

36. Komisija tvirtina, kad, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija¹⁶, nors pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį nereikalaujama, kad nacionalinis teismas, atlikdamas bendrą sutarties vertinimą, atskirai vertintų kiekvieną sąlygą, jei to vertinimo metu jis nustato kitų sąlygų, kurios gali būti laikomos nesąžiningomis, apie tai turi pranešti šalims ir pasiūlyti vartotojui pataisyti savo reikalavimą, kad būtų užtikrintas Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies veiksmingumas. Ieškovo reikalavimas lemia teismo *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 atliekamo vertinimo ribas, o ta direktyva užtikrinamos apsaugos lygiui neturi reikšmės, ar vartotojui atstovauja advokatas. Per posėdį Komisija nurodė, kad teismas turi *ex officio* įvertinti visas sąlygas, kurios, kaip įtariama, yra nesąžiningos, jei žino visas teises ir faktines aplinkybes, o iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukia¹⁷, kad teismas taip pat privalo *ex officio* imtis tyrimo priemonių, kurias taikydamas jis gali šalių paprašyti pateikti atitinkamų rašytinių įrodymų, kad galėtų nuspręsti, ar atitinkama sąlyga yra nesąžininga.

¹⁶ Komisija visų pirma nurodo 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350); 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164); 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283).

¹⁷ Komisija nurodo 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659) ir 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88).

VI. Analizė

37. Mano analizę sudaro dvi dalys. Pirmą, A skirsnyje nagrinėsiu pirmąjį klausimą, nes jis susijęs su nacionalinio teismo pareigos *ex officio* vertinti Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje ir 7 straipsnio 1 dalyje nurodytų sutarties sąlygų nesąžiningumą. Tada B skirsnyje nagrinėsiu antrąjį ir trečiąjį klausimus kartu, nes jie taip pat susiję su nacionalinio teismo pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį atliekamu sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimu.

A. 1 klausimas

38. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį bei 7 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas privalo *ex officio* vertinti visų sutarties sąlygų nesąžiningumą, net jeigu jos nebūtinai sprendimui dėl byloje pateiktų šalių reikalavimų priimti, atsižvelgiant į civilinio proceso teisės principus, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys ir kad tų ribų teismas negali viršyti (*ne ultra petita*), taip pat į Vengrijos įstatyme nustatytas taisykles dėl teisinio atstovavimo (žr. šios išvados 7–11 punktus).

39. Priėjau prie išvados, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas privalo *ex officio* vertinti su ginčo dalyku ir bylos medžiaga pagrįstomis teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis susijusių sutarties sąlygų nesąžiningumą.

40. Siekdamas atsakyti į šį klausimą pirmiausia nagrinėsiu nacionalinio teismo pareigos *ex officio* atlikti nesąžiningų sąlygų vertinimą apimtį. Paskui – nacionalinio teismo pareigos *ex officio* taikyti tyrimo priemones. Galiausiai aptarsiu aplinkybės, ar vartotojas turi teisinę atstovą, svarbą.

1. „*Ex officio*“ atliekamo nesąžiningų sąlygų vertinimo apimtis

41. Pirmiausia reikia pažymėti, kad pirmasis šioje byloje pateiktas prejudicinis klausimas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dar nebuvo nagrinėtas. Iš tiesų, kaip nurodyta *UniCredit Bank Hungary* pastabose, iki šiol Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dėl nacionalinio teismo pagal Direktyvą 93/13 *ex officio* atliekamo nesąžiningų sąlygų vertinimo paprastai nekildavo abejonių, kad sutarties sąlygos yra šalių reikalavimų pagrindas arba kad jos yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamo ginčo dalykas¹⁸.

42. Be to, Sprendime *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750) Teisingumo Teismas nagrinėjo kitokį klausimą. Penktuoju klausimu¹⁹ prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė sužinoti, ar, atsižvelgiant į principą, jog ieškinio dalyko ribas nustato šalys, jam draudžiama *ex officio* vertinti sąlygas, kuriomis vartotojas, turintis ieškovo statusą, nesirėmė, grįsdamas savo ieškinį. Savo sprendime²⁰ Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad nacionalinis teismas (taip pat, jei reikia, veikdamas vietoje ieškovo statusą turinčio vartotojo) *ex officio* turi nustatyti galimą sutarties sąlygų nesąžiningumą, jei šis teismas žino šiuo tikslu būtinas faktines ir teisines bylos aplinkybes. Taigi, nors Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* yra susijęs su šia byla, jame nebuvo nagrinėjama, kiek nacionalinio teismo *ex officio* atliekama nesąžiningų sąlygų peržiūra apima visas sutarties sąlygas.

18 Žr., pavyzdžiui, 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, ypač 49, 52 ir 56 punktai); 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, ypač 15–17, 21 ir 23 punktai); 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 30 punktas).

19 Žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 33 ir 34 punktai).

20 Žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 84–91 punktai).

43. Apskritai kalbant, principas, kad ieškinio dalyką apibrėžia šalys, visose valstybėse narėse yra pagrindinis civilinio proceso principas, kuris itin svarbus nacionaliniams teismams nagrinėjant vartotojų ieškinius²¹. Pagal šį principą teisė inicijuoti procesą arba jį nutraukti ir nustatyti bylos dalyką priklauso šalims, todėl teismas negali viršyti to dalyko ribų (*ne ultra petita*)²².

44. Tokiomis aplinkybėmis galima manyti, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl nacionalinio teismo *ex officio* atliekamo sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį turi įtakos principo, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, veikimui, nes nacionalinis teismas privalo *ex officio* aktyviai vertinti vartojimo sutarčių sąlygų nesąžiningumą net ir tais atvejais, kai dėl to teismas pagal nacionalinę proceso teisę viršytų šalių nustatytas ginčo ribas²³.

45. Pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį valstybės narės privalo nustatyti, kad nesąžiningos sąlygos nebūtų privalomos vartotojams²⁴, o pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį, siejamą su jos 24 konstatuojamąja dalimi, valstybės narės turi numatyti pakankamas ir veiksmingas priemones, užkertančias kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui vartojimo sutartyse²⁵. Nors dėl šių nuostatų buvo suformuota gausi jurisprudencija²⁶, išskirsiu iš tos jurisprudencijos išplaukiančius taikytinus principus, kurie yra svarbiausi analizuojant šią bylą.

21 Šiuo klausimu žr. Europos Komisijos užsakymu Europos universitetų konsorciumo, kuriam vadovauja Makso Planko Liuksemburgo proceso teisės institutas, parengtos ataskaitos „An evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judges and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law“, JUST/2014/RCON / PR / CIVI/0082, 2 kryptis „Vartotojų procesinė apsauga“, 2017 m. birželio mėn. (toliau – Vertinimo tyrimas), 289–295 punktus. Reikėtų pažymėti, kad šis principas gali būti išreikštas įvairiomis kalbomis, pavyzdžiui, nyderlandų kalba („lijdelijkheidsbeginsel“), prancūzų kalba („principe dispositif“), vokiečių kalba („Dispositionsgrundsatz“), vengrų kalba („rendelkezési elv“) ir ispanų kalba („principio dispositivo“).

22 Žr., pavyzdžiui, 2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimą *Hochtief* (C-300/17, EU:C:2018:635, 52 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija); generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvadą byloje *Vedial / OHIM* (C-106/03 P, EU:C:2004:457, 28–30 punktai); generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:128, 32 punktą); generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *British Airways / Komisija* (C-122/16 P, EU:C:2017:406, 84 ir 85 punktai), kurioje pažymėta, kad principas *ne ultra petita* yra dispozityvumo principo išraiška.

23 Žr., pavyzdžiui, Anthi Beka, *The Active Role of Courts in Consumer Litigation: Applying EU Law of the National Courts' Own Motion* (Intersentia, 2018) p. 123–125 ir ten nurodytą literatūrą. Kaip Teisingumo Teismas pripažino 2007 m. birželio 7 d. Sprendime *van der Weerd* ir kt. (C-222/05– C-225/05, EU:C:2007:318, 40 punktą), nacionaliniams teismams *ex officio* taikant Sąjungos teisę Teisingumo Teismo požiūris Sąjungos vartotojų apsaugos teisės ir ypač Direktyvos 93/13 srityje skiriasi nuo požiūrio, kurio laikytasi 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendime *van Schijndel ir van Veen* (C-430/93 ir C-431/93, EU:C:1995:441) suformuotoje jurisprudencijoje. Dėl išsamios diskusijos žr., pavyzdžiui, minėto Beka 2 skyrių bei Arthur Hartkamp ir kt. (red.), *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law* (Hart, 2017), 7 skyrių.

24 Žr., pavyzdžiui, 2017 m. sausio 26 d. Sprendimą *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 41 ir 42 punktai) ir 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 27 ir 35 punktai). Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis yra imperatyvi norma, kurią reikia laikyti lygiaverte nacionalinėms taisyklėms, vidaus teisės sistemoje priskiriamoms prie viešosios tvarkos normų kategorijos.

25 Žr., pavyzdžiui, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 78 punktą) ir 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 86 punktą).

26 Dėl bendros diskusijos žr., pavyzdžiui, Komisijos pranešimo „Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais aiškinimo ir taikymo gairės“ (OL C 323, 2019, p. 4) (toliau – Komisijos pranešimas) 5 skirsnį. Kaip nurodyta, be jurisprudencijos, kurioje suformuluota nacionalinio teismo pareiga pagal Direktyvą 93/13 atlikti nesąžiningų sutarties sąlygų tyrimą *ex officio*, taip pat yra daug Teisingumo Teismo sprendimų, susijusių su jos taikymu įvairiose nacionalinėse taisyklėse, įskaitant tų taisyklių suderinamumo su principais, kad tokios taisyklės turi būti ne mažiau palankios nei taisyklės, kuriose reglamentuojamos panašios vidaus situacijos (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netaptų praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teise suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas), taip pat su Sąjungos teise užtikrinamu veiksmingos teisminės apsaugos principu, vertinimą.

46. Teisingumo Teismas yra pripažinęs (pirmiausia Sprendime *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores*²⁷), kad Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema grindžiama mintimi, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei pardavėjo ar tiekėjo tiek galimybių derėtis, tiek informacijos lygmens atžvilgiu, todėl jis sutinka su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto nustatytais sąlygomis, neturėdamas galimybės daryti įtakos jų turiniui²⁸. Siekiant užtikrinti Direktyvoje 93/13 numatytą apsaugą, tarp vartotojo ir pardavėjo arba tiekėjo egzistuojanti nelygybė gali būti pašalinta tik pozityviais su sutartiniais santykiais nesusijusių subjektų veiksmais²⁹.

47. Būtent atsižvelgdamas į šiuos argumentus Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas, atlikdamas pagal Direktyvą 93/13 jam priskirtas funkcijas, privalo savo iniciatyva įvertinti, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, ir taip kompensuoti tą disbalansą tarp vartotojo ir pardavėjo arba tiekėjo³⁰. Ši nacionaliniam teismui tenkanti pareiga laikoma būtina siekiant vartotojui užtikrinti veiksmingą apsaugą, atsižvelgiant į realią galimybę, kad vartotojas nežinos savo teisių ar susidurs su jų įgyvendinimo sunkumais³¹.

48. Šiomis aplinkybėmis pažymėtina, kad Teisingumo Teismui nuo Sprendimo *Pannon*³² priėmimo aiškiai pripažinus nacionalinio teismo pareigą, o ne įgaliojimus, *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 tikrinti sutarties sąlygų nesąžiningumą, kartu taikoma sąlyga, kad nacionalinis teismas žinotų šiai funkcijai atlikti reikalingas teises ir faktines aplinkybes³³. Jei nacionalinis teismas šių aplinkybių nežino, jis negali vertinti, ar pagal tą direktyvą sutarties sąlyga yra nesąžininga³⁴.

49. Šioje byloje, atsižvelgdamas į pirmiau minėtą jurisprudenciją, ypač į sąlygą, kad nacionalinis teismas, norėdamas atlikti vertinimą *ex officio*, turi žinoti reikiamas teises ir faktines aplinkybes, manau, kad nacionalinio teismo pareiga *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 vertinti nesąžiningas sąlygas apima tik su ginčo dalyku ar bylos medžiaga pagrįstomis teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis susijusias sąlygas.

50. Galima laikyti, jog toks siūlomas požiūris atitinka principą, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, nes jo laikantis neviršijamos šalių nustatytos ginčo ribos. Kaip yra pažymėjęs vienas komentatorius, „net jei šalių rungimosi principas [pagal šį principą teisė nustatyti ginčo ribas priklauso šalims] apribojamas siekiant atsižvelgti į esamą bylos šalių galios disbalansą, su vartotojų apsauga susijęs procesas netampa tiriamasis. Reikalavimas atsižvelgti į faktines ginčo ribas yra riba, kurios teismai negali peržengti³⁵“.

27 Žr. 2000 m. birželio 27 d. sprendimą (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25–29 punktai).

28 Žr., pavyzdžiui, 2019 m. kovo 26 d. Sprendimą *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia* (C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

29 Žr., pavyzdžiui, 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad net jei pagal Direktyvą 93/13 nacionalinis teismas privalo vartotojo naudai imtis pozityvių veiksmy, tai nereiškia, kad tas teismas turi visiškai kompensuoti visišką vartotojo pasyvumą. Žr., pavyzdžiui, 2015 m. spalio 1 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320 (C-32/14, EU:C:2015:637, 62 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šioje byloje gali būti prieštaravimų tarp Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos ir tam tikrų šalių pastabų, visų pirma – aplinkybė, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas naują bylą nutraukė dėl Įstatymo DH1 ir Įstatymo DH2 (žr. šios išvados 17–20 punktus), galimai prieštarauja *UniCredit Bank Hungary* per posėdį pateiktoms pastaboms, jog G. Lintner nepateikė atsakymo į prašymą priimti prejudicinį pateikusio teismo pasiūlymą nurodyti, kurias sąlygas ji nori ginčyti kaip nesąžiningas. Kadangi spręsti šiuos klausimus priklauso prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo jurisdikcijai, jų toliau nenagrinėsiu.

30 Žr., pavyzdžiui, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 87 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

31 Žr., pavyzdžiui, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 88 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

32 2009 m. birželio 4 d. Sprendimas *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32 ir 35 punktai); taip pat šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimą *Tomášová* (C-168/15, EU:C:2016:602, 28–31 punktai).

33 Žr., pavyzdžiui, 2013 m. kovo 14 d., Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 46 punktas) ir 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 28 punktas).

34 Šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 47 punktas) ir 2018 m. lapkričio 28 d. nutartį *PKO Bank Polski* (C-632/17, EU:C:2018:963, 38 punktas).

35 Beka (žr. šios išvados 23 išnašą), p. 77 ir 192.

51. Priešingai, kaip matyti iš visų šalių šioje byloje pateiktų pastabų, požiūris, pagal kurį nacionalinis teismas įpareigojamas *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 atlikti neribotą visų sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimą, prieštarautų pagrindiniams valstybinių narių civilinio proceso teisės principams, įskaitant principą, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, ir principą, kad teismas negali priimti sprendimo *ultra petita*.

52. Be to, pagal šį siūlomą požiūrį užtikrinama apsaugos sistema, kuria grindžiama Direktyva 93/13, ir iš šios išvados 46 ir 47 punktuose nurodytos Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukiantis aktyvus nacionalinio teismo vaidmuo *ex officio* vertinant vartotojo neginčijamų sąlygų nesąžiningumą³⁶.

53. Taip pat atrodo, kad šis siūlomas požiūris atitinka tam tikrų valstybių narių jurisprudenciją ir praktiką³⁷. Pavyzdžiui, Prancūzijoje teismai, nagrinėdami vartotojų ginčus, turi pareigą panaikinti nesąžiningas sąlygas, jei nesąžiningumas nustatomas atsižvelgiant į ginčo aplinkybes³⁸. Nyderlanduose *Hoge Raad* (Aukščiausiasis Teismas) savo Sprendime *Heesackers / Voets*³⁹ konstatavo, kad, jei teismas žino reikiamas faktines ir teises aplinkybes, į kurias atsižvelgdamas jis galėtų preziumuoti, kad sutartis patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, o sutartyje yra sąlyga, kuri yra nesąžininga pirma nurodyta prasme, jis turėtų ją ištirti, net jei ieškinys arba atsiliepiamas nėra grindžiamas argumentais, kuriais būtų siekiama tokio tyrimo. Ispanijoje iš *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimų matyti, kad nacionalinio teismo teisėjas yra įpareigotas *ex officio* vertinti sutarties sąlygų nesąžiningumą, kai tik sužino reikalingas teises ir faktines aplinkybes⁴⁰. Be to, atsižvelgiant į Vengrijos vyriausybės pastabas (žr. šios išvados 31 ir 32 punktus) matyti, kad Vengrijoje nacionaliniam teismui *ex officio* atliekant vertinimą vertinamos tos sąlygos, kurių nesąžiningumą galima nustatyti remiantis bylos medžiaga.

2. „*Ex officio*“ taikomos tyrimo priemonės

54. Atsižvelgiant į Vengrijos vyriausybės ir Komisijos pastabas (žr. šios išvados 31 ir 36 punktus), reikia apsvaistyti, ar tokiomis aplinkybėmis, kai nacionalinis teismas turi duomenų arba įtaria, kad su ginčo dalyku ar bylos medžiaga pagrįstomis teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis susijusios sutarties sąlygos yra nesąžiningos, pagal Direktyvą 93/13 reikalaujama, kad teismas galėtų *ex officio* imtis tyrimo priemonių, kad šias sąlygas patikrintų.

55. Manau, jog pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad nacionalinis teismas galėtų *ex officio* imtis tyrimo priemonių bylos medžiagos išsamumui užtikrinti, pavyzdžiui, prašyti šalių pateikti paaiškinimų arba rašytinių įrodymų, kad išsiaiškintų teises ir faktines aplinkybes, kurios būtinos norint *ex officio* atlikti vertinimą, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga. Taip manau dėl toliau nurodytų priežasčių.

36 Reikėtų pažymėti, kad 2000 m. balandžio 27 d. Komisijos atskaitoje dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais įgyvendinimo, COM(2000) 248 *final*, 4 skirsnis, p. 19 ir 20, Komisija jau seniai nurodė, kad „savaiame suprantama, jog kalbama apie teismo įgaliojimus arba pareigą *ex officio* vertinti sutarties sąlygų, kurios yra svarbios nagrinėjamam ginčui išspręsti, o ne visų kitų sutarties sąlygų, nesąžiningumą“.

37 Žr., pavyzdžiui, Hartkamp ir kt. (žr. šios išvados 23 punktą), p. 433–461 (pateikta Belgijos, Prancūzijos, Vengrijos, Italijos, Nyderlandų, Lenkijos, Ispanijos ir Jungtinės Karalystės teismų jurisprudencijos dėl nesąžiningų sutarties sąlygų lyginamoji analizė).

38 Žr. *Code de la consommation* (Vartotojų kodeksas) R632-1 straipsnį (į anglų kalbą išversta pagal Beka (žr. šios išvados 23 išnašą), p. 195 ir 328–334). Šioje nuostatoje numatyta: „Le juge peut relever d'office toutes les dispositions du présent code dans les litiges nés de son application. Il écarte d'office, après avoir recueilli les observations des parties, l'application d'une clause dont le caractère abusif ressort des éléments du débat“.

39 Žr. 2013 m. rugsėjo 13 d. *Hoge Raad der Nederlanden* (Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai) sprendimą 274 ECLI:NL:HR:2013:691 (į anglų kalbą išversta pagal Hartkamp ir kt. (žr. šios išvados 23 išnašą), p. 436–440, ypač p. 438). Dėl tolesnės diskusijos žr., pavyzdžiui, Alain Ancery ir Bart Krans, „Consumer Protection and EU-Driven Judicial Activism in the Netherlands“, Anna Nylund ir Magne Strandberg (red.), *Civil Procedure and Harmonisation of Law: The Dynamics of EU and International Treaties* (Intersentia, 2019) 125, ypač p. 136 ir 137.

40 Žr., pavyzdžiui, 2019 m. birželio 4 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) sprendimus ECLI:ESTS:2019:1713 ir ECLI:ESTS:2019:1942.

56. Byloje *VB Pénzügyi Lízing*⁴¹ Vengrijos teismo pateiktame prašyme priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo, be kita ko, buvo prašoma atsakyti, ar tuo atveju, kai nacionalinis teismas pažymi, kad sutarties sąlyga, kuria nustatoma išimtinė teritorinė jurisdikcija, gali būti nesąžininga, jis turi savo iniciatyva nustatyti išvadai dėl sąlygos nesąžiningumo padaryti reikalingas faktines ir teises aplinkybes, jei pagal nacionalinę proceso teisę tokį patikrinimą leidžiama atlikti tik bylos šalių prašymu.

57. Savo sprendime⁴² Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas turi savo iniciatyva nustatyti, ar pardavėjo arba tiekėjo su vartotoju sudarytoje sutartyje, kuri yra jame nagrinėjamo ginčo objektas, numatyta išimtinės teritorinės jurisdikcijos sąlyga patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, o atsakęs į šį klausimą teigiamai – savo iniciatyva įvertinti galimą tokios sąlygos nesąžiningumą. Išskirdamas du vertinimo etapus Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pirmame etape teismas privalo „visuomet, nesvarbu, kokie yra vidaus teisės aktai“ nustatyti, ar ginčijama nuostata patenka į tos direktyvos taikymo sritį, o jei taip, antrame etape teismas tą nuostatą turi (jei reikia, savo iniciatyva) įvertinti, atsižvelgdamas į toje direktyvoje nustatytus reikalavimus dėl nesąžiningumo.

58. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* Teisingumo Teismas patvirtino paskesnėse bylose, kartais tą vertinimą susiedamas su sąlyga, kuria nustatoma išimtinė teritorinė jurisdikcija⁴³, arba jį apibrėždamas bendresne prasme taip, kad nacionalinis teismas turi savo iniciatyva patikrinti, ar pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlyga patenka į direktyvos taikymo sritį, ir, jei taip, savo iniciatyva įvertinti, ar tokia sąlyga yra nesąžininga⁴⁴.

59. Vis dėlto atrodo, kad iš Sprendime *VB Pénzügyi Lízing* suformuotoje jurisprudencijoje liko neatsakytų klausimų, visų pirma dėl to, ar nacionalinio teismo pareiga *ex officio* imtis tyrimo priemonių yra ribojama Direktyvos 93/13⁴⁵ taikymo srities, ar gali būti taikoma nesąžiningumo vertinimui, taip pat dėl tokių tyrimo priemonių turinio.

60. Lyginamuoju požiūriu atrodo, kad pagal valstybių narių civilinio proceso įstatymus teismams paprastai suteikiami įgaliojimai nurodyti šalims pateikti papildomus įrodymus ir užduoti šalims klausimus, kad šios pateiktų paaiškinimų, tačiau valstybėse narėse taikomas skirtingas požiūris dėl vadinamųjų „tyrimo priemonių“ – pavyzdžiui, kai teismai savo iniciatyva renka įrodymus, *ex officio* apklausdami liudytojus, *ex officio* nurodydami trečiosioms šalims pateikti įrodymus, *ex officio* apklausdami ekspertus arba *ex officio* atlikdami patikrinimus vietoje – o šie veiksmai yra daugiau, nei klausimų uždavimas ar prašymas šalims pateikti papildomų dokumentų⁴⁶.

41 Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. sprendimą (C-137/08, EU:C:2010:659, 24, 25 ir 45 punktai).

42 Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 49–56 punktai). Plg. su generalinės advokatės V. Trstenjak išvada byloje *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:401, 109–115 punktai).

43 Žr., pavyzdžiui, 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 44 punktas) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 47 punktas). Taip pat žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvadą byloje *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:74, ypač 32–46 punktai).

44 Žr., pavyzdžiui, 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 24 punktas); 2015 m. liepos 9 d. Sprendimą *Bucura* (C-348/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:447, 43 punktas); 2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *Profi Credit Polska* (C-419/18 ir C-483/18, EU:C:2019:930, 66 punktas). Taip pat žr., pavyzdžiui, generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *CA Consumer Finance* (C-449/13, EU:C:2014:2213, 31 punktas); generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2015:746, 39 punktas); generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2016:696, 142 punktas, 70 išnaša).

45 Šiuo klausimu žr. Verica Trstenjak, „Procedural Aspects of European Consumer Protection Law and the Case Law of the CJEU“ (2013) *European Review of Private Law* 451, 468–472.

46 Žr., pavyzdžiui, Vertinimo tyrimo (žr. šios išvados 21 punktą) 390–395 punktus. Kaip toliau nurodyta Vertinimo tyrimo 396–399 punktuose, klausimas dėl vartotojo statuso atitinkamos Sąjungos direktyvos taikymo srities tikslais gali būti priskiriamas teismo funkcijai įvertinti bylos aplinkybes pagal atitinkamas teisės normas taikant principą *iura novit curia*. Šiuo klausimu žr. 2015 m. birželio 4 d. Sprendimą *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 39–48 punktai).

61. Atsižvelgiant į tai, galima pripažinti, kad tyrimo priemonės *ex officio*, kurių nacionalinis teismas imasi išsamiai bylos medžiagai surinkti, pavyzdžiui, prašymas ginčo šalims pateikti paaiškinimų ar rašytinių įrodymų, kad teismas galėtų suformuluoti nuomonę, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, laikomos tinkamomis priemonėmis siekiant užtikrinti Direktyvoje 93/13 numatytą vartotojų apsaugos sistemą, kad nacionalinis teismas galėtų *ex officio* atlikti nesąžiningų sąlygų vertinimą pagal tos direktyvos nuostatas.

62. Tai, kad Teisingumo Teismo savo jurisprudencijoje pažymėjo, kad norint remtis Direktyva 93/13 reikia pakankamų įrodymų, galima vertinti kaip aplinkybę, patvirtinančią požiūrį, kad nacionalinis teismas turi žinoti vertinimui *ex officio* atlikti pakankamas teises ir faktines aplinkybes, jei reikia, turėdamas galimybę šiuo tikslu *ex officio* imtis tyrimo priemonių.

63. Pavyzdžiui, Sprendime *Profi Credit Polska*⁴⁷ Teisingumo Teismas nurodė, kad konkrečiomis tos bylos aplinkybėmis, kai nacionalinis teismas nagrinėja ieškinį, grindžiamą vartojimo kredito sutartimi, ir jam kyla abejonų dėl toje sutartyje pateiktų nuostatų, dėl kurių šalys susitarė, nesąžiningumo, tačiau teismas nežino reikalingų teisinių ir faktinių aplinkybių, pagal Direktyvos 93/13 reikalaujama, kad jis *ex officio* patikrintų, ar nuostatos, dėl kurių šalys susitarė, yra nesąžiningos, ir šiuo atžvilgiu reikalaujama, kad teismui būtų suteikta galimybė prašyti pateikti dokumentus, kuriais grindžiamas ieškinys, kad galėtų patikrinti, ar užtikrinamos pagal tą direktyvą vartotojams suteiktos teisės. Teisingumo Teismas pažymėjo, jog toks prašymas neprieštarauja principui, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, nes jis priskiriamas prie bylos įrodomosios medžiagos.

64. Priešingai, reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismui nebuvo pateikta jokių argumentų, kad nacionalinio teismo pareiga *ex officio* imtis platesnių „tyrimo priemonių“, kaip nurodyta šios išvados 60 punkte, būtų reikalinga konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis Direktyvoje 93/13 nustatytai vartotojų apsaugos sistemai užtikrinti. Šis klausimas iš principo toliau priskiriamas nacionalinio teismo diskrecijai, grindžiamai atitinkama nacionaline proceso teise, su sąlyga, kad laikomasi Sąjungos teisės nuostatų⁴⁸.

3. Teisinis atstovavimas

65. Galiausiai manau, kad šios bylos aplinkybėmis vertinant nacionalinio teismo *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 atliekamo nesąžiningų sąlygų vertinimo ribas teisinio atstovavimo klausimas neturi reikšmės.

66. Sutinku, kad lyginamuoju požiūriu net ir valstybėse narėse, kurios griežtai laikomasi principo, kad ieškinio dalyko ribas nustato šalys, apimtis, kuria teismas aktyviai kišasi į bylos nagrinėjimą ir (arba) savo iniciatyva kelia klausimus, priklauso nuo įvairių aplinkybių, įskaitant tai, ar šaliai yra atstovaujama, ir kad siekiant sumažinti šalių nelygybę tam tikrose valstybėse narėse galima tikėtis, kad teismas bus aktyvesnis, kai silpnesnei šaliai neatstovaus advokatas⁴⁹.

47 Žr. 2019 m. lapkričio 7 d. sprendimą (C-419/18 ir C-483/18, EU:C:2019:930, ypač 64, 66–68 ir 77 punktai).

48 Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2016:696, 142–145 punktai), kurioje pažymima, kad tokia situacija, kai nacionalinis teismas, turėdamas įrodymų, kad tam tikros sutarties sąlygos yra nesąžiningos, negali jų ištirti dėl įgaliojimų, susijusių su jų vertinimu, stokos, yra probleminė. Vis dėlto toje byloje generalinė advokatė nurodė, kad pagal nagrinėjamas nacionalines taisykles teismui leidžiama atsižvelgti į rašytinius įrodymus, ir kad pagal jas pagrįstais atvejais leidžiama suteikti platesnius tyrimo įgaliojimus, todėl jos nedraudžiamos pagal Direktyvą 93/13. Teisingumo Teismas neturėjo galimybės priimti sprendimo šiuo klausimu, nes prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pripažintas nepriimtiniu. Žr. 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2017:126).

49 Šiuo klausimu žr. Vertinimo tyrimą (žr. šios išvados 21 punktą), ypač jos 317–320 ir 340–342 punktus.

67. Kita vertus, kaip nurodo Vengrijos vyriausybė, Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema ir iš šios išvados 46–47 punktuose nurodytos Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukianti nacionalinio teismo pareiga *ex officio* atlikti nesąžiningų sutarties sąlygų vertinimą, grindžiamas disbalansu tarp vartotojo ir pardavėjo arba tiekėjo, buvusiu sutarties sudarymo metu, o ne tuo metu, kai naudojamosi iš sutarties kylančiomis teisėmis.

68. Taigi, kaip Teisingumo Teismas konstatavo Sprendime *Rampion ir Godard*⁵⁰, susijusiame su Sąjungos teisės aktų dėl vartojimo kredito išaiškinimu⁵¹, tuo, kad bylą inicijavo vartotojas, kuriam toje byloje atstovauja teisininkas, negalima pateisinti kitokios išvados dėl būtinybės leisti teismui veikti savo iniciatyva, nes klausimą dėl tyrimo *ex officio* reikia išspręsti nepriklausomai nuo konkrečių bylos aplinkybių. Šie motyvai taikomi vertinant nacionalinio teismo *ex officio* pagal Direktyvą 93/13 atliekamą nesąžiningų sąlygų tyrimą, ypač atsižvelgiant į tai, kad Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje dėl Direktyvos 93/13 suformuluotus argumentus pritaikė konkrečioms toje byloje susiklosčiusioms aplinkybėms⁵².

69. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad nacionalinis teismas *ex officio* įvertintų su ginčo dalyku ir bylos medžiaga pagrįstomis teisinėmis ar faktinėmis aplinkybėmis susijusių sutarties sąlygų nesąžiningumą. Pagal šias nuostatas taip pat reikalaujama, kad nacionaliniam teismui būtų suteikta galimybė *ex officio* imtis tyrimo priemonių išsamiai bylos medžiagai surinkti, kad šis teismas išsiaiškintų tam tyrimui atlikti reikalingas teises ir faktines aplinkybes.

B. 2 ir 3 klausimai

70. Antruoju ir trečiuoju klausimais, vertinamais kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės prašo išaiškinti, ar tuo atveju, jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas, vertindamas konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą, privalo vertinti visų kitų sutarties sąlygų nesąžiningumą.

71. Priėjau prie išvados, kad į šiuos klausimus reikia atsakyti taip, kad pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas, atlikdamas bendrą sutarties vertinimą siekiant ištirti konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą, neprivalo *ex officio* savarankiškai vertinti galimo visų kitų sutarties sąlygų nesąžiningumo. Toliau pateikiami motyvai, kuriais grindžiama ši išvada.

72. Reikėtų prisiminti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir *visas kitas tos sutarties* arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas“⁵³. Ta nuostata priklauso Direktyvoje 93/13 nustatytai sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo sistemai⁵⁴.

50 2007 m. spalio 4 d. Sprendimas *Rampion ir Godard* (C-429/05, EU:C:2007:575, 65 punktas) ir generalinio advokato P. Mengozzi išvada byloje *Rampion ir Godard* (C-429/05, EU:C:2007:199, 107 punktas). Šiuo klausimu taip pat žr. 2015 m. birželio 4 d. Sprendimą *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 47 punktas) ir generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Faber* (C-497/13, EU:C:2014:2403, 72 punktas).

51 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyva 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo (OL L 42, 1987, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 227), iš dalies pakeista 1998 m. vasario 16 d., Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/7/EB (OL L 101, 1998, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 326–331). Ta direktyva buvo panaikinta 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančia Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66).

52 Žr. 2007 m. spalio 4 d. Sprendimą *Rampion ir Godard* (C-419/18 ir C-429/05, EU:C:2007:575, ypač 60–63 ir 69 punktai).

53 Išskirta mano.

54 Dėl bendros diskusijos, žr., pavyzdžiui, Komisijos pranešimo (žr. šios išvados 26 išnašą) 3 skirsnį.

73. Kaip Teisingumo Teismas konstatavo Sprendime *Banif Plus Bank*⁵⁵, remiantis ta nuostata nacionalinis teismas, norėdamas įvertinti, ar sutarties sąlyga, kuria grindžiamas jam pateiktas nagrinėti ieškinys, nesąžininga, privalo atsižvelgti į visas kitas sutarties sąlygas, o ne tik į tas sąlygas, kuriomis grindžiamas jam pateiktas nagrinėti ieškinys.

74. Tai reiškia bendrą sutarties sąlygų vertinimą⁵⁶. Iš tiesų, kaip pažymėjo generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe, „kalbant apie nesąžiningumo vertinimą, sutarties sąlyga negali būti atskirta nuo savo konteksto. Todėl šis vertinimas yra ne absoliutus, o labiau santykinis, nes priklauso nuo konkrečių aplinkybių, buvusių sudarant sutartį, įskaitant bendrą visų sutarties sąlygų poveikį“⁵⁷.

75. Taigi, pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas, vertindamas konkrečios sąlygos nesąžiningumą, turi atsižvelgti į visas sutarties sąlygas. Vis dėlto tai nereiškia, kad nacionaliniai teismai, atlikdami vertinimą pagal tos direktyvos 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį, privalo *ex officio* savarankiškai tirti, ar tos kitos sąlygos yra nesąžiningos.

76. Vis dėlto, kaip nurodoma Vengrijos vyriausybės ir Komisijos pastabose, pradėdamas tą bendrą vertinimą nacionalinis teismas gali nustatyti sutarties sąlygas, kurios gali būti laikomos nesąžiningomis, ir kurias pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją (žr. šios išvados 48 punktą) jis privalo *ex officio* iširti, jei tas teismas žino šiam tikslui reikalingas teisinės ir faktinės aplinkybės. Nors tai, kad nacionalinis teismas, siekdamas įvertinti konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą, atsižvelgia į kitas sutarties sąlygas, negali būti prilyginama tyrimui *ex officio*, ši aplinkybė gali paskatinti atlikti tokį bet kurių iš sutarties sąlygų tyrimą, jei žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės.

77. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas, atlikdamas bendrą sutarties vertinimą siekiant iširti konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą, neprivalo *ex officio* savarankiškai vertinti galimo visų kitų sutarties sąlygų nesąžiningumo.

VII. Išvada

78. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas, Vengrija) pateiktus prejudicinius:

1. Pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad nacionalinis teismas savo iniciatyva įvertintų su ginčo dalyku ir bylos medžiaga pagrįstomis teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis susijusių sutarties sąlygų nesąžiningumą.
2. Pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nereikalaujama, kad nacionalinis teismas, atlikdamas bendrą sutarties vertinimą siekiant iširti, ar konkreti sutarties sąlyga yra nesąžininga, savo iniciatyva savarankiškai vertintų galimą visų kitų sutarties sąlygų nesąžiningumą.

⁵⁵ Žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 37–41 punktai). Taip pat žr., pavyzdžiui, 2014 m. sausio 16 d. Sprendimą *Constructora Principado* (C-226/12, EU:C:2014:10, 24 punktas).

⁵⁶ Žr., pavyzdžiui, 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 95 punktas).

⁵⁷ Generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvada byloje *Biuro podrózy Partner* (C-119/15, EU:C:2016:387, 44 punktas).